

Uzasadnienie

Plan ochrony rezerwatu przyrody został opracowany na podstawie art. 19 ust. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471 i 1378), zgodnie z art. 20 ust. 1 i 2 oraz w związku z art. 20 ust. 5 tej ustawy, z dostosowaniem zakresu prac do zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych rezerwatu. Projekt planu sporządzono uwzględniając treść rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94 poz. 794), w tym uwzględniając zakres planu ochrony rezerwatu przyrody, określony w art. 20 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody. Plan ochrony rezerwatu sporządza się na okres 20 lat.

Na potrzeby niniejszego zarządzenia wykorzystano dane zgromadzone podczas sporządzania projektu planu ochrony (*Projekt planu ochrony rezerwatu przyrody „Żurawie Chrusty”*. Klub Przyrodników, 2019).

Rezerwat „Żurawie Chrusty” (o powierzchni 21,82 ha) został uznany na mocy § 1 zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 26 listopada 1990 r. w sprawie uznania za rezerwaty przyrody (MP nr 48 poz. 366), w celu „zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych jeziora dystroficznego, naturalnych zbiorowisk torfowiskowych z udziałem rzadkich gatunków roślin, będących ostoją ptactwa wodno-błotnego”. Obecnie obowiązuje zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 24 listopada 2020 r w sprawie rezerwatu przyrody „Żurawie Chrusty” (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2020 r. poz. 5125). Za cel ochrony rezerwatu uznano zachowanie jeziora dystroficznego, torfowiska przejściowego oraz boru bagiennego wraz z charakterystycznymi dla nich biotopami i biocenozami. Wyznaczono także otulinę rezerwatu obejmującą tereny rolnicze graniczące z nim od strony południowej.

Rezerwat położony jest w województwie pomorskim, w powiecie kartuskim, na terenie gminy Sierakowice, w obrębie geodezyjnym Mojusz. Obejmuje grunty Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Kartuzy. Rezerwat zlokalizowany jest w obrębie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego, poza obszarami Natura 2000.

Obszar rezerwatu położony jest w obrębie lokalnego wyniesienia terenowego i mimo niewielkiej powierzchni charakteryzuje się dość urozmaiconą rzeźbą terenu. W centralnej części rezerwatu zlokalizowane jest zagłębienie wytopiskowe z jeziorkiem dystroficznym. Jeziorko otoczone jest płem mszarnym przechodzącym w otwartą (nieleśną) część torfowiska z mozaiką zbiorowisk przejściowo- i wysokotorfowiskowych. W obrębie torfowiska występują też bory bagienne, a na mineralnych gruntach wokół niego – silnie zniekształcone lasy ze znacznym udziałem sosny i świerka (na siedlisku kwaśnej buczyny i kwaśnej dąbrowy).

Największe walory przyrodnicze posiada nieleśna część rezerwatu. Roślinność torfowiskowa wykazuje zauważalną strefowość odzwierciedlającą zarówno zmienność warunków hydrologicznych, jak też proces naturalnej sukcesji od zbiornika wodnego do lasu. Obrzeża otwartego lustra wody zasiedlane jest przez szuwały turzycy bagiennnej z bagnicą torfową, niekiedy również turzycą nitkowatą. Z czasem szuwały turzycowo-bagnicowe przekształcają się w mszary dywanowe zdominowane przez torfowce *Sphagnum cuspidatum* i *Sphagnum fallax*. Wraz z przyrostem pionowym złoża torfu mszary „typowo” przejściowotorfowiskowe zastępowane są mszarem wysokotorfowiskowym *Sphagnetum magellanici*. W dalszych etapach rozwoju roślinność mszarów dywanowych wypierana jest przez zespół *Eriophoro vaginati-Sphagnetum recurvii*. Rozwój tego ostatniego zespołu w rezerwacie mógł być zainicjowany między innymi na skutek niekorzystnych warunków hydrologicznych jakie wystąpiły w przeszłości.

Obszar rezerwatu obejmują dwie odrębne zlewnie (Łupawy i Łeby). Północna, w obrębie której znajduje się jeziorko dystroficzne i torfowisko, od południowej (pozostałego obszaru rezerwatu) oddzielona jest mineralnymi pagórkami, które stanowią barierę dla spływu wód powierzchniowych w kierunku południowym. Ukształtowanie

terenu sprawia, że obszar torfowiska z jeziorkiem jest niemal w całości bezodpływowy, jednak w przeszłości, przez wiele lat, był odwadniany za pomocą rowu melioracyjnego. Rów jest zarośnięty i nie osusza już torfowiska, jednak skutkiem jego oddziaływania jest m.in. mineralizacja stropowej części złoża torfowego w znacznej części torfowiska. Jedynie torfy położone najbliżej jeziora są dobrze zachowane (o niewielkim stopniu rozkładu).

Południową część rezerwatu i tereny rolnicze położone na południe od rezerwatu, obejmuje odrębna zlewnia. Rowy występujące w południowej części rezerwatu nie mają wpływu na główny przedmiot ochrony rezerwatu.

Ze względu na charakter ekosystemów chronionych w rezerwacie, najbardziej istotne są zagrożenia, które mogą zaburzyć gospodarkę wodną torfowiska i jeziora, np.: powodujące powierzchniowy odpływ wody z torfowiska (rowy odwadniające), większe parowanie (np. przy odlesieniu obszaru zlewni bezpośredniej), czy mniejszą dostawę wody do torfowiska (niedostatek opadów). Ponieważ zlewnia bezpośrednia torfowiska niemal w całości położona jest w granicach rezerwatu, większość tych zagrożeń jest mało prawdopodobna. Istotnym i realnym zagrożeniem są natomiast zmiany klimatyczne skutkujące niedoborem wody na torfowisku w okresie wegetacyjnym.

Sposób użytkowania gruntów rolnych położonych na południe od rezerwatu nie będzie miał wpływu na torfowisko, natomiast będzie oddziaływał na południową część rezerwatu. Zagrożeniem dla rezerwatu byłoby takie użytkowanie tych gruntów, które powodowałyby zmiany w ilości lub jakości wód dopływających do rezerwatu. Sytuacja taka może mieć miejsce w przypadku wprowadzenia na ten teren zabudowy generującej ścieki (rekreacyjnej, mieszkaniowej, związanej z produkcją rolną), które przedostawałyby się do gleby i wód gruntowych.

Kolejna grupa zagrożeń wynika z istniejącej i potencjalnej antropopresji. Obecnie ma ona niewielkie nasilenie. Rezerwat od strony wschodniej i zachodniej graniczy z lasami, od północy sąsiaduje z nieczynną obecnie linią kolejową, tylko od południa graniczy z terenami rolnymi i tam (w zasięgu otuliny rezerwatu) znajduje się tylko jedno gospodarstwo rolne. Realnym zagrożeniem byłoby wprowadzenie zabudowy o charakterze rekreacyjnym lub siedliskowym na tereny obecnie użytkowane rolniczo. Zwiększyłyby to bezpośrednią presję na rezerwat: penetrowanie rezerwatu przez ludzi i zwierzęta domowe, zbiór roślin (np. żurawiny na torfowisku) i grzybów, hałas i w konsekwencji płoszenie zwierząt, zaśmiecanie.

Rezerwat nie jest często odwiedzany przez turystów, chociaż szlaki turystyczne przebiegające przez ten teren, m.in. „Szlakiem rezerwatów przyrody”, są wskazywane przez różne jednostki (samorządowe, związane z turystyką itp.). Szlaki te nie zostały wyznaczone przez organ do tego uprawniony (RDOŚ w Gdańsku) i nie planuje się udostępnienia rezerwatu do zwiedzania w najbliższym czasie, ze względu na masowe zamieranie drzew, głównie świerka i związane z tym zagrożenie dla bezpieczeństwa zwiedzających. Usuwanie drzew zamierających, pochylonych, martwych, leżących na leśnych drogach i w ich sąsiedztwie, byłoby niezgodne z zasadami ochrony bioróżnorodności rezerwatu.

Obecność zamierających drzew związana jest głównie z lasami występującymi na gruntach mineralnych otaczających torfowisko. Ze względu na znaczne zniekształcenie, trudno nawet określić ich przynależność fitosocjologiczną. Opisano je jako lasy sosnowo-świerkowe z domieszką buka, modrzewia i dębu szypułkowego na siedlisku kwaśnej buczyny i kwaśnej dąbrowy. W niektórych płatach świerk osiąga 90% udziału w drzewostanie, obficie występuje również w niższych piętrach, nie uznano zatem za celowe usuwanie tego gatunku i podejmowanie jakichkolwiek działań w kierunku renaturyzacji tych zbiorowisk. Działania takie spowodowałyby odlesienie niemal całej zlewni bezpośredniej torfowiska i jeziora, co negatywnie wpłynęłoby na warunki wodne tych obiektów.

Zagrożeniem o ponadlokalnym charakterze są zmiany klimatyczne przejawiające się zmniejszoną ilością opadów, ich niekorzystnym rozkładem w cyklu rocznym, bezśnieżnymi zimami oraz podwyższeniem średniej temperatury rocznej, a w konsekwencji niedoborem wody na torfowisku w okresie wegetacyjnym. W ramach planu ochrony nie można przeciwdziałać tym zmianom, jednak należy zapewnić, aby w otoczeniu mającym bezpośredni wpływ na rezerwat (w zlewni powierzchniowej) nie wykonywać innych działań, które skutkowałyby mniejszą dostawą wody do rezerwatu lub jej szybszym ubytkiem (spływem powierzchniowym lub parowaniem).

Niedobory wody na torfowisku mogą być przyczyną sukcesji gatunków drzewiastych na obecnie otwartych powierzchniach wykształconych wokół jeziora dystroficznego. Są to najcenniejsze tereny rezerwatu, skupiające cenne gatunki roślin i zbiorowiska typowe dla torfowisk przejściowych i wysokich. Występują one nie tylko w miejscach silnie uwodnionych, ale również nasłonecznionych. Obecność gatunków drzewiastych na tych powierzchniach pogorszyłaby warunki ekologiczne dla cennej flory i roślinności torfowiskowej.

Rezerwat od północy sąsiaduje z nieczynną linią kolejową. Obecnie planowane jest ponowne uruchomienie linii i jej rewitalizacja. Zagrożeniem dla rezerwatu może być zarówno funkcjonowanie linii kolejowej, jak też prace przy jej przebudowie i uruchamianiu, np. wycinka drzew, transport materiałów, hałas, zapylenie, zmiana rzeźby terenu lub ingerencja w warunki wodne. Są to zagrożenia potencjalne, których można uniknąć na każdym z etapów prac, zwłaszcza, że linia kolejowa na całym przebiegu graniczącym z rezerwatem położona jest w jarze. Podczas odbudowy i użytkowania należy również ograniczyć wycinkę drzew do zboczy jaru, w którym przebiega linia.

Planowane działania ochronne będą miały niemal wyłącznie charakter porządkowy. Należy uzupełnić i utrzymać tablice informujące o formie ochrony oraz oznaczenie granicy rezerwatu na drzewach (zielony, poprzeczny pasek obejmujący połowę obwodu drzewa rosnącego na granicy rezerwatu), a także usuwać odpady. Sprzątanie odpadów może być konieczne ze względu na sąsiedztwo rezerwatu z terenami rolniczymi i bliskość zabudowań wiejskich.

Od wyników oceny sukcesji gatunków drzewiastych na otwartych powierzchniach torfowiskowych będzie zależała decyzja o ewentualnym usuwaniu młodych osobników drzew z torfowiska.

Eliminacji istniejących i potencjalnych zagrożeń będą służyły również zapisy w dokumentach planistycznych gminy Sierakowice. Mają one na celu ograniczenie antropopresji oraz niedopuszczenie do zmian sposobu użytkowania gruntów położonych w otulinie rezerwatu w sposób, który mogłyby spowodować zagrożenie dla rezerwatu, w szczególności zaburzyć warunki wodne (zmniejszyć ilość lub pogorszyć jakość wód dopływających do rezerwatu).

Uwarunkowania ochrony rezerwatu należy także uwzględnić przy planowaniu rewitalizacji linii kolejowej graniczącej z rezerwatem. Ustalenia w tym zakresie powinny być uwzględnione nie tylko w dokumentach planistycznych gminy Sierakowice, ale również w planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

Zaplanowany monitoring będzie dotyczył stanu zachowania zbiorowisk torfowiskowych i boru bagiennego oraz populacji najcenniejszych gatunków roślin związanych z tymi ekosystemami.

Nie wskazuje się obszarów i miejsc udostępnionych do celów edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych oraz amatorskiego połowu ryb i rybactwa ze względu na zagrożenie dla przedmiotów ochrony rezerwatu i przeciwdziałanie antropopresji. Do celów naukowych rezerwat może być udostępniony wyłącznie na wniosek zainteresowanego, po uzyskaniu zezwolenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku określającego zakres i zasady prowadzenia badań, pod warunkiem, że badania nie spowodują negatywnego oddziaływania na cele ochrony przyrody rezerwatu. Nie wskazuje się miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i rolnicza, ze względu na sprzeczność powyższych form działalności z celami ochrony przyrody w rezerwacie.

Nie wyznacza się obszarów, na które można wprowadzać psy, ze względu na możliwość płoszenia gniazdujących w rezerwacie ptaków i innych zwierząt⁶⁾.

Nie wyznacza się obszarów, w których można polować ze względu na możliwość płoszenia gniazdujących tam ptaków i innych zwierząt.

⁶⁾ Z wyjątkiem psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 426 ze zm.).

W planie ochrony nie uwzględniono wyników audytu krajobrazowego, gdyż dla województwa pomorskiego takiego audytu jeszcze nie przeprowadzono.

Podmiotem odpowiedzialnym za monitoring oraz budowę tablic informujących o formie ochrony jest RDOŚ w Gdańsku. Za utrzymanie oznaczeń (zielonych opasek na drzewach) wytyczających granicę rezerwatu oraz sprzątanie odpadów odpowiada Nadleśnictwo Kartuzy.

Środki finansowe na realizację działań ochronnych oraz monitoring w większości planuje się pozyskać z funduszy wspierających ochronę przyrody, w związku z czym wysokość dofinansowania będzie decydować o zakresie i terminie realizacji zaplanowanych działań. Zatwierdzony plan ochrony będzie stanowił podstawę merytoryczną i formalną do aplikowania o środki finansowe do funduszy wspierających czynną ochronę przyrody.

Projekt zarządzenia został przesłany w celu zaopiniowania do Nadleśnictwa Kartuzy. Nadleśnictwo pozytywnie zaopiniowało projekt; redakcyjne uwagi zostały uwzględnione w treści zarządzenia. Nadleśnictwo wskazało również, że ze względu na konieczność utrzymania pasów przeciwpożarowych o szerokości nie mniejszej niż 15 m wzdłuż linii kolejowej w stanie bezdrzewnym, należy przeredagować zapis zawarty w załączniku nr 1 ust. 6 pkt 3 zarządzenia. Jednak zapis ten dotyczy „niewykonywania prac związanych z rewitalizacją linii w granicach rezerwatu”. Uznano, że niezależnie od potrzeby usunięcia drzew dla celów przeciwpożarowych, prace służące do odbudowy linii kolejowej muszą odbywać się poza granicami rezerwatu (przewóz materiałów i ich składowanie, przemieszczanie się ekipy remontującej itp.). Wobec powyższego pozostawiono zapis zawarty w załączniku nr 1 ust. 6 pkt 3 zarządzenia bez zmiany.

Informacja o projekcie planu ochrony została zamieszczona w publicznie dostępnym wykazie danych (serwisie Ekoportal) w dniu 26 maja 2020 r. (nr karty 306/2020).

Udział społeczeństwa w postępowaniu na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2020 r. poz. 283 ze zm.) został zagwarantowany poprzez ogłoszenie informacji o możliwości zapoznania z projektem planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Żurawie Chrusty”, wynikami prac na rzecz sporządzenia planu, dokumentacją do planu ochrony oraz o możliwości składania uwag i wniosków do planu. Informacje powyższe zostały zamieszczone w formie zawiadomienia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 02.06.2020 r. na tablicy ogłoszeń RDOŚ w Gdańsku, na stronie internetowej RDOŚ w Gdańsku, na tablicach ogłoszeń Urzędu Gminy Sierakowice oraz Starostwa Powiatowego w Kartuzach, a także w formie zawiadomienia w prasie lokalnej (Dziennik Bałtycki z dnia 15.06.2020 r.). Na wniesienie uwag i wniosków do projektu planu ochrony dla rezerwatu wyznaczono okres 21 dni. Nie wpłynęły żadne uwagi i wnioski do projektu zarządzenia.

Projekt planu został przesłany w celu zaopiniowania Radzie Gminy Sierakowice (pismo RDOŚ-Gd-WOC.6202.3.2020.DS.3 z dnia 17.06.2020 r.). Na zajęcie stanowiska w sprawie projektu planu wskazano termin do 14 sierpnia 2020 r. z uwagą, iż niezaopiniowanie projektu w ww. terminie tutejszy organ uzna za brak uwag do projektu planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Żurawie Chrusty”. Rada Gminy Sierakowice nie zajęła stanowiska w sprawie projektu planu ochrony, zatem uznaje się, że do ww. zarządzenia nie wnosi uwag.

Projekt planu został zaopiniowany przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska (mail z dnia 1.09.2020 r.). GDOŚ nie wniosła uwag do planu.

Pozytywną opinię w sprawie planu ochrony dla rezerwatu „Żurawie Chrusty” wyraziła Regionalna Rada Ochrony Przyrody w Gdańsku (Uchwała Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Gdańsku z dnia 08.10.2020 r. w sprawie wydania opinii do projektu zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Żurawie Chrusty”).

Projekt zarządzenia został uzgodniony w trybie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (tj. Dz. U. z 2019 r. poz. 1464) z Wojewodą Pomorskim (pismo PN-I.0041.19.2020.ES z dnia 18 grudnia 2020 r.).